

liko bi trebalo do vode i do ribe. Odustali smo toga dana od ribolova na Vučajnici zbog nepovoljnog vodostaja.

Zanimljiva je pojava, da na Vučajnici, za razliku od Zbore, riba izlazi danju i noću, te se može pratiti njeno kretanje. Isto tako ovdje se ona obilno lovi na udicu, jer rado uzima meku. Izlazi u gustim masama pa se može na jednom koncu vezati po dvije udice i sve po dvije ribe izbacivati. Kako su krupne i ukusne, to ima mnogo prigodnih ribolovaca u to doba. Masa riba izlazi repom naprijed, jer je okrenuta glavom protiv struje koja dolazi vertikalno iz podzemlja. Iz ove jame riba izlazi odmah sa prvom vodom, a ribar M. B. drži da ih Vučajnica izbací po nekoliko vagona. On ih je lovio i na jami i kasnije sa čamcem u polju, po periodičkom jezeru. Pratio je njeno kretanje u polju gdje se nalaze u ogromnim jatima, zbijene oko grmlja, koje je tada pod vodom.

Riba može da ostane u polju preko cijele zime, ali ako je zima sušna i voda padne, onda se riba opet vraća u jamu, a polje ostane suho. To se i po dva puta može dogoditi za jedne zime.

Treća voda koja je toga dana ušla u naš program bila je Šumet. Ni tu nismo zatekli nažalost ni izvora ni rječice, koja natapa periodičko jezero, što se je pred nama pružalo u obliku sušom izgorenog polja. Došli smo do obzidanog ulaza u pećinu. Ovdje je pristup olakšan ljudskim trudom. Postoje stepenice, koje silaze u dubinu. Počeli smo se oprezno spuštati u polutamu koso položenog strmog tunela prirodne pukotine. Što dublje smo silazili bivalo je sve hladnije i tamnije. Nabrojio sam 73 stepenice. Bile su visoke 20 do 50 cm svaka, a prema tome moglo je biti do vode do koje smo došli oko 20 m dubine. Vejsil Čurčić, prije 45 godina na ovom mjestu cijeni da je bila dubina jame 30 m, kako to navodi u svom klasičnom opisu Popovog Polja i njegovih gaovica. Na istom mjestu on piše »Vučonica«, dok je moj pratioc, Trebinjac, govorio Vučajnica.

U polutama smo ugledali vodu u površini od dva tri kvadratna metra. Izmjerio sam tempera-

turu, bilo je 13,1°C. Ručnom mrežicom sam uporno nastojao da pronađem u vodi koju ribu. Voda se proteže pod koso položenu stijenu i dalje je pristup nemoguć, jer je razina vode bila viša od ispriječene stijene. Tamo dalje čovjek nema pristupa, a ondje se nalaze ogromne količine ribe, negdje u podzemnim bazenima, za koje ne znamo ni dali su daleko, kakvi su i koliki su.

Nisam ulovio nijedne gaovice. Nisam što više po dnu i po podvodnom kamenju mogao da pronađem nikakovu. ni najsitniju životinju. Pa ipak — zar se u podzemlju one mase ribe ničim ne hrane tokom dugih mjeseci?

Ovdje u ovim jamama živi samo gaovica iako za Zboru tvrde seljaci da katkada nađu i po kojeg strugača, koji inače živi u Trebišnjici (*Leuciscus svallize*). Gaovica je ista kao i u Popovom polju, dakle popovska gaovica (*Paraphoxinus ghetaldii*).

Utisak s ovih čudnih i neobičnih ribolovnih voda je neizbrisiv. Taj utisak ostaje kao stalan poticaj za rađanje mnogobrojnih pitanja, koje čovjek sam sebi postavlja u želji da nađe objašnjenje o tajanstvenom podzemnom životu gaovice i o njihovom razvojnom putu.

Gaovice iz familije ciprinida, nastavaju neke zapadno-balkanske vode, većinom ponornice. Najviše ih ima u Hercegovini, a zatim zapadnoj Bosni. Dalmaciji i Lici. Prilagođene su životu u Kršu sa njegovom bezvodicom, periodičkim vodama i ponornicama. Nisu još dovoljno proučene, a naročito nam je nepoznat način njihovog života u podzemlju. One ne žive u svakoj vodi na isti način, jer se pojedine vode po svojim svojstvima i uslovima za riblji život veoma razlikuju. Ima i takvih voda koje ne presušuju pa u njima možemo naći gaovice i za ljetnog perioda.

Zbog svojih neobičnih osebina, vode kao što su Zbora, Vučajnica, Šumet i mnoge druge, prava su prirodna čuda. To je veliki skup pitanja i problema za nauku pa i za privredu. Gaovice u privrednom pogledu, po mome mišljenju, predstavljaju potpuno nedirnut kompleks pitanja i perspektiva.

ZDRAVKO TALER

Još nekoliko riječi o zaštiti salmonidskih voda

O problemu zaštite naših voda bilo je dosada mnogo diskusije i preko štampe i na raznim sastancima sportskih ribolovnih društava i saveza. Ali, niti diskusija niti poduzete mjere još nijesu dali zadovoljavajućih rezultata, a čak bi se moglo reći da ovo pitanje nije potpuno ni rasvijetljeno kako sa gledišta očuvanja prirodnih ljepota naše zemlje i razvitka turizma uopšte, tako i sa gledišta daljnjih zaštitnih mjera koje bi trebalo poduzimati u tom pravcu.

Pod salmonidskim vodama podrazumijevamo rijeke i jezera u kojima žive ribe iz porodice salmonida, uglavnom pastrmka, mladica i lipljan. To su redovno rijeke i jezera koje čine najljepše krajeve naše zemlje baš onim što oni jesu i po čemu su

na daleko poznati domaćim i stranim turistima. Prema tome, posmatrati pustošenje tih voda samo kroz smanjivanje broja riba u njima i time nanošene direktne štete narodnoj privredi, kao što se to najčešće posmatra i tretira u štampi, nepotpuno je i jednostrano. To je stvar daleko teža i ozbiljnija ako je sagledamo u njoj pravoj svjetlosti, a to se sastoji u narušavanju prirodne cjeline i sakačenju prirode. Koliko se samo svaki čovjek pa makar da nikada i ne pomisli na ribolov i turizam, prijatno osjeća putujući pored neke bistre planinske rijeke posmatrajući kolutove na njenoj površini koji ostaju iza pastrmke i lipljana kada iskaču na površinu vode za mušicom, a kako težak i mučan utisak ostavlja na čovjeka kada vidi da

je jedna takva rijeka pusta, a tim samim i priroda umrtvljena. A kada se to posmatra očima turista, kojima ne izmiče ni najmanja sitnica, tek se tada može shvatiti suština problema.

Uzećemo kao primjer Lepenac. On izvire na sjeverozapadnim obroncima Šare i opasuje podnožje njenog najljepšeg vrha Ljubotena. Preko 30 km. njenog toka naseljavala je pastrmka, ali je ona danas na čitavoj toj dužini rijetkost. Uništavana je svim poznatim sredstvima iz arsenala štetočina, a dokrajčena prošle godine, odvlačanjem i onako male količine vode iz korita rijeke. Isti je slučaj sa pritokom Lepenca, zapravo lijevom pritokom Lepenca, a desnom Sitnice, malom riječicom Nerodimkom, koja je neobično interesantna za turiste i zbog svoje bifurkacije. Ona se zapadno od Uroševca račva i ne samo da je u isto vrijeme pritoka dviju rijeka, već i pripada dvama morskim slivovima, crnomorskom i egejskom.

Posljedice pustošenja Lepenca i Nerodimke, kao i niza drugih naših rijeka, možemo potpuno sagledati samo ako to, pored ostalog, posmatramo iz turističke perspektive, a pogotovo kada znamo da pored Lepenca, ispod obronka Šare, duboko u šumu vodi i automobilski put, odakle planinari i turisti nastavljaju uspon na Ljuboten i poznato glečersko livadsko jezero, nešto zapadnije od Ljubotena. Isto tako nijesu rijetki čak ni strani turisti koji dolaze da vide bifurkaciju na Nerodimki, jer je takva pojava prilična rijetkost.

Naša zemlja je u prošloj godini ostvarila oko jednu milijardu dinara prihoda od prometa sa stranim turistima. To nije mala suma, ali kad pogledamo mogućnosti razvitka turizma kod nas, onda je to malo. Naše mnogobrojne planinske rijeke i jezera poribljene i sačuvane, mogle bi postati stjecište stranih ribolovaca-turista. To je moguće obezbijediti i našim organizacionim vezama sa sportskim ribolovnim društvima u inostranstvu. Savez sportskih ribolovnih društava Jugoslavije održava vezu sa Međunarodnom konfederacijom sportskog ribolova koja pored ostalog, organizuje i međusobna gostovanja ribolovaca-sportista na vodama pojedinih zemalja. Dovoljno bi bilo na primjer dovesti grupu stranih ribolovaca bilo koje zemlje na Plavsko jezero, pa da to bude najbolja propaganda našeg ribarskog turizma u inostranstvu. Po bogatstvu ribe, Plavsko jezero nije bilo jedino u našoj zemlji, već je bilo i na drugim mjestima bogatih lovišta, koja su danas prorijeđena ili opustošena, ali ni ono to neće ostati ukoliko se budu i dalje izdavale dnevne dozvole po 10 dinara ribolovcima, koji nemaju nikakve veze sa sportom, već izvlače desetine kilograma ribe dnevno i prodaju je u Plavu i okolici.

Kada se govori o zaštitnim mjerama naših voda, obično se misli na administrativne mjere. Istina je, da zakonski propisi predviđaju stroge mjere za uništavanje riba u našim rijekama, ali čak kada te mjere ne bi izostale, one u potpunosti ne rješavaju problem. Radi se u prvom redu o odgojnom uticaju na ljude, razvijanju i njegovanju ljubavi

prema prirodnim bogatstvima i ljepotama prirode. To je moguće postići učlanjenjem što većeg broja ljudi u ribolovna, lovačka, planinarska i druga turistička udruženja, kroz koja se na najefikasniji način razvija ljubav prema prirodi i prirodnim ljepotama uopšte kod šireg broja ljudi. Ali to nije sve. S obzirom da je to krupan društveni problem, morale bi se sa njime zabaviti i političke organizacije, jer kada bi se objasnilo ljudima kakve se štete čine zajednici nesavjesnim postupcima pojedinaca, tada bi se i broj tih pojedinaca sve više smanjivao, te bi tek tada administrativne mjere postigle puni svoj efekat. Dolaze u obzir i kulturno-naučna predavanja o ribarstvu za širi broj ljudi, kao što je to organizovalo ribarsko udruženje u Trebinju u oktobru prošle godine. Kroz takva predavanja ljudi upoznavaju način života i razmnožavanje riba. Tako izčežavaju pogrešna shvatanja i kod inače dobronamjernih ljudi, koji računajući na brzo i obilno množenje ribe, love je i za vrijeme mrijesta. Kada bi ljudi znali da sva jaja jedne osrednje pastrmke daju svega dva do tri komada odraslih pastrmki, promijenio bi se i njihov odnos, te ne bi zbog jedne ribe za vrijeme mrijesta uništavali i čitavo njeno potomstvo.

J. BOGDANOVIĆ, Skoplje

»METAL«

LJEVAONICA I VALJAONICA METALA

Zagreb, Savski Gaj XIII. br. 20

Poštanski pretinac br. 31 — Tel. 28-403, 94-70

NUDIMO VAM:

Valjane proizvode aluminijuma: Aluminijske limove, **rondale** u raznim dimenzijama i ltviliteti. Valjane proizvode olova, Odljevke od aluminijskih legura, Odljevke bakarnih legura, odljevke obojenih metala prešane. Pločice tvrdog metala (Widia) kvaliteta G-1, G-3, kao i H, te S-1, S-2, S-3 i F-1. Izradujemo cijelokupan asortiman po Din E 4966, te razne oblike. Okov za prozore i vrata. Kvačke iz aluminija i mesinga model Prag, tjeralice iz aluminija i mesinga model Prag, poluolive iz aluminija i mesinga model Prag, zaštitna dugmad iz aluminija i mesinga model Prag. — Brodski okov mesingani: brave i kvačke za vrata, bravice za pokućstvo. — Mesingani okov za ormu: Instalacioni materijal: Sanitarna armatura, plinska armatura. — Alate i napraveumlhwöenamlihumdumm ra. — Vatrogasna armatura: Parna armatura. — Vatrogasna armatura: Parna armatura, vodovodn armatura. — Alate i naprave: Šaler aparatti za vulkanizaciju. — Usluge: Niklanje i poliranje svih metalnih predmeta, kao i prerada obojenih metala.